

МЕЖІ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ КРИМІНАЛЬНОЇ СПРАВИ ЗА КОЛОМ ОСІБ: АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ

BOUNDARIES OF CRIMINAL JUDICIAL PROCEDURE CASE BY PERSONS: ANALYSIS OF LEGISLATIVE REGULATION

Гуртієва Л.М., к. ю. н., доцент,
доцент кафедри кримінального процесу, детективної
та оперативно-розшукової діяльності
Національний університет «Одеська юридична академія»

Актуальність теми даного дослідження обумовлена потребами науки кримінального процесуального права та правозастосовної діяльності суду першої інстанції щодо уточнення теоретичних положень про межі судового розгляду кримінальної справи за колом осіб відповідно до норм чинного Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК), Кримінального кодексу України (далі – КК), судової практики (в т. ч. окремих правових позицій Європейського суду з прав людини та Верховного Суду).

Аналіз положень ч. 1 ст. 337 КПК дозволяє дійти висновку, що межі судового розгляду за колом осіб визначені лише стосовно обвинуваченого. Обвинувачений як суб'єкт кримінального судочинства може бути лише в тих кримінальних провадженнях, в яких досудове розслідування було закінчено направленням до суду обвинувального акта (ч. 2 ст. 42 КПК, ч. 2 ст. 110 КПК), а обвинувальний акт було призначено до судового розгляду (тобто в загальному виді кримінального провадження). Межі судового розгляду в таких особливих видах кримінального провадження, як у кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру не врегульовано. Вбачається доцільним внесення доповнень до ч. 1 ст. 337 КПК: «У кримінальних провадженнях щодо застосування примусових заходів медичного або виховного характеру судовий розгляд проводиться лише стосовно особи, щодо якої вирішується питання про застосування відповідних примусових заходів».

За чинним КПК України судовий розгляд кримінальної справи може бути проведено стосовно як фізичної особи, так юридичної особи (щодо якої можуть застосовуватися заходи кримінально-правового характеру). Юридична особа не є суб'єктом кримінального правопорушення, проте є учасником кримінального провадження (в т. ч. учасником судового провадження) з боку сторони захисту, оскільки саме щодо юридичної особи починається та здійснюється кримінальне провадження (ч. 8 ст. 214 КПК, ч. 2 ст. 337, ст. 339 КПК) та вирішується питання про застосування заходів кримінально-правового характеру. Цілком доречним буде внести відповідні доповнення до п.п. 19, 25 та 26 ч. 1 ст. 3 КПК.

Отже, в залежності від виду кримінального провадження судовий розгляд може бути проведено щодо наступного кола осіб: **а)** обвинуваченого; **б)** особи, стосовно якої вирішується питання про застосування примусових заходів виховного характеру; **в)** особи, стосовно якої вирішується питання про застосування примусових заходів медичного характеру (в тому числі, яка може мати статус як підозрюваного, так і обвинуваченого); **г)** юридичної особи, стосовно якої вирішується питання про застосування примусових заходів кримінально-правового характеру.

Ключові слова: стадія судового розгляду, межі судового розгляду за колом осіб, Кримінальний процесуальний кодекс України.

The relevance of the topic of this study is due to the needs of the science of criminal procedural law and law enforcement activities of the court of first instance to clarify the theoretical provisions on the boundaries of the trial of a criminal case on a circle of persons in accordance with the norms of the current Criminal Procedure Code of Ukraine (hereinafter referred to as the Criminal Procedure Code), the Criminal Code of Ukraine (hereinafter referred to as the Criminal Code), judicial practice (including certain legal positions of the European Court of Human Rights and the Supreme Court).

Analysis of the provisions of Art. 337 of the Code of Criminal Procedure allows us to conclude that the boundaries of the trial by circle of persons are determined only in relation to the accused. The accused as a subject of criminal proceedings can only be in those criminal proceedings in which the pre-trial investigation was completed by sending an indictment to the court (part 2 of article 42 of the Criminal Procedure Code, part 2 of article 110 of the Criminal Procedure Code), and the indictment was assigned to the trial. The limits of judicial proceedings in criminal proceedings on the application of coercive measures of a medical or educational nature have not been regulated. It is considered expedient to make additions to Art. 337 Code of Criminal Procedure: "In criminal proceedings on the application of coercive measures of a medical or educational nature, the trial is conducted only in relation to the person in respect of whom the issue of the application of appropriate coercive measures is being decided".

According to the current Code of Criminal Procedure of Ukraine, the trial of a criminal case can be held in relation to both an individual and a legal entity (in respect of which measures of a criminal law nature may be applied). A legal entity is not a subject of a criminal offense, however, it is a participant in criminal proceedings (including a participant in court proceedings) on the part of the defense, since it is in relation to a legal entity that criminal proceedings are initiated and carried out (part 8 of article 214 of the Code of Criminal Procedure, part 2 of article 337, article 339 of the Code of Criminal Procedure) and the issue of the application of measures of a criminal law nature is being decided. It would be quite appropriate to carry the corresponding additions to p.p. 19, 25 and 26 h. 1 t. 3 Code of Criminal Procedure.

Consequently, depending on the type of criminal proceedings, the trial may be conducted for the following circle of persons: **a)** the accused; **b)** a person in respect of whom the issue of application of compulsory educational measures is being decided; **c)** a person in respect of whom the issue of applying compulsory medical measures is being decided; **d)** a legal entity in respect of which the issue of applying coercive measures of a criminal law nature is being decided.

Key words: the stage of the trial, the boundaries of the trial by circle of persons, the Criminal Procedure Code of Ukraine.

Постановка проблеми. Актуальність теми даного дослідження обумовлена потребами науки кримінального процесуального права та правозастосовної діяльності суду першої інстанції щодо:

а) перегляду та уточнення теоретичних положень про межі судового розгляду кримінальної справи за колом осіб згідно з нормами чинного Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) [1], Кримінального кодексу України (далі – КК) [2] та судовою практикою (в т. ч. пра-

вових позицій Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), Верховного Суду) з метою формулювання сучасних наукових підходів;

б) вдосконалення положень КПК (в частині закріплення меж судового розгляду за колом осіб) та порядку їх реалізації з метою забезпечення належної правової процедури судового розгляду кримінальної справи.

Крім того, вказана проблематика цілком відповідає сучасним тенденціям судово-правової реформи (зокрема,

наближення до міжнародних стандартів у сфері кримінального судочинства), напрямом Національної стратегії у сфері прав людини [3, п. 4 § 4 «Забезпечення права на справедливий суд» та ін.], Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволяє дійти висновку, що після прийняття КПК України 2012 р. окремі аспекти законодавчого регулювання інституту меж судового розгляду кримінальної справи (за колом осіб) досліджували такі українські вчені, як Ю. П. Аленін, В. О. Гринюк, І. В. Гловюк, О. В. Капліна, Т. В. Лукашкіна, А. В. Лапкін, Н. П. Сиза, І. І. Скільський та інші вчені. Вказану проблематику частково ми також розглядали [5]. Однак, з огляду на постійне оновлення національного законодавства, нечіткості в змісті окремих нормативних положень та ін., дане питання потребує уточнення та подальшої наукової розробки.

Мета статті – на підставі аналізу чинного національного законодавства, судової практики, наукових публікацій виявити окремі проблемні ситуації врегулювання у КПК меж судового розгляду кримінальної справи за колом осіб та сформулювати пропозиції щодо їх подолання.

Виклад основного матеріалу. Належне законодавче закріплення меж судового розгляду є гарантією права на справедливий суд [6, ст. 6; 7, ст. 7 та ін.].

Згідно з ч. 1 ст. 337 КПК «судовий розгляд проводиться лише стосовно особи, якій висунуте обвинувачення, і лише в межах висунутого обвинувачення відповідно до обвинувального акта, <...>».

Зі змісту вказаних положень вбачається, що, *по-перше*, межі судового розгляду визначено щодо **1) кола осіб**, стосовно яких проводиться судовий розгляд та **2) змісту обвинувачення**¹. *По-друге*, за колом осіб межі судового розгляду визначені лише стосовно **обвинуваченого**. За ч. 2 ст. 42 КПК обвинуваченим є особа, обвинувальний акт щодо якої переданий до суду в порядку, передбаченому статтею 291 КПК. Обвинувальний акт є процесуальним рішенням, яким прокурор висуває обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення і яким завершується досудове розслідування (ч. 4 ст. 110 КПК).

Досліджуючи межі судового розгляду за колом осіб, деякі науковці (В. В. Корецька, І. І. Скільський та ін.) також стверджують, що судовий розгляд проводиться лише стосовно обвинуваченого [8, с. 102; 9, с. 230 та ін.]. Так, І. І. Скільський зазначає, що «межі судового розгляду – це встановлені Кримінальним процесуальним кодексом кордони судового дослідження і судового рішення, що визначаються висунутим обвинуваченому обвинуваченням, що викладено в обвинувальному акті, <...>» [9, с. 230 та ін.].

На наш погляд, такий підхід (і законодавця в частині визначення меж судового розгляду в ч. 1 ст. 337 КПК, і науковців) є **недостатньо повним**. Адже обвинувачений як суб'єкт кримінального судочинства може бути лише в тих кримінальних провадженнях, які проводяться в загальному порядку. Проте досудове розслідування може бути завершено направленням до суду як обвинувального акту, так й клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності (п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК, ст. 283 КПК). На стадії підготовчого провадження суд може призначити судовий розгляд як обвинувального акта, так й клопотання про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру (п. 5 ч. 3 ст. 314 КПК). Особа, щодо якої передано до суду та призначено судовий розгляд клопотання про застосування примусових заходів медичного

або виховного характеру **не є обвинуваченим** (щодо неї не складається обвинувальний акт, не вирішується питання про винуватість у вчиненні кримінального правопорушення, вона не є суб'єктом кримінального правопорушення², не може бути притягнута до кримінальної відповідальності). Отже, в деяких видах кримінального провадження такого учасника судового розгляду як обвинувачений немає. Мова йде про:

1) кримінальне провадження, яке врегульовано § 2 глави 38 КПК («Застосування примусових заходів виховного характеру до неповнолітніх, які не досягли віку кримінальної відповідальності») та

2) кримінальне провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру (глава 39 КПК), у разі вчинення особою суспільно небезпечного діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, у стані неосудності (п. 1 ч. 1 ст. 503 КПК).

1. Судовий розгляд кримінального провадження щодо застосування примусових заходів виховного характеру (§ 2 глави 38 КПК) проводиться стосовно неповнолітньої особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, після досягнення одинадцятирічного віку і до досягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність. Такий висновок випливає з положень ч. 2 ст. 97 КК та ст. 498 КПК, ч. 2 ст. 500 КПК. У вказаному виді провадження³ неповнолітня особа не є суб'єктом кримінального правопорушення, оскільки не досягла віку кримінальної відповідальності, проте є учасником кримінального судочинства зі сторони захисту, а за термінологією КПК може бути визначена, як **«особа, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів виховного характеру або вирішується питання про їх застосування»** (п. 10 ч. 1 ст. 3 КПК). В судовій практиці судді не завжди враховують вказані положення, а в ухвалі про застосування примусових заходів виховного характеру по-різному вказують статус вказаної особи: «малолітня правопорушниця» [12] (що не відповідає принципу презумпції невинуватості); «малолітній» [13; 14] (що не відповідає правовій визначеності, оскільки незрозуміло, який статус має учасник судового провадження).

2. За ч. 1 ст. 503 КПК **кримінальне провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру**, передбачених законом України про кримінальну відповідальність, здійснюється за наявності достатніх підстав вважати, що:

1) особа вчинила суспільно небезпечне діяння, передбачене законом України про кримінальну відповідальність, у стані неосудності;

2) особа вчинила кримінальне правопорушення у стані осудності, але захворіла на психічну хворобу до постановлення вироку.

У випадку, передбаченому п. 1 ч. 1 ст. 503 КПК, особа не є суб'єктом кримінального правопорушення, оскільки є **неосудною**, проте є учасником кримінального судочинства зі сторони захисту, а за термінологією КПК може

² Нагадаємо, що за ч. 1 ст. 18 КК (Суб'єкт кримінального правопорушення) «суб'єктом кримінального правопорушення є фізична осудна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у віці, з якого відповідно до КК може наставати кримінальна відповідальність».

³ Чинний КПК передбачає два види порядку провадження щодо неповнолітніх: *перший* – відносно осіб, які досягли віку кримінальної відповідальності, встановленого ст. 22 КК, але не досягли повноліття (§ 1 глави 38 КПК); *другий* – щодо осіб, які досягли одинадцятирічного віку, але не досягли віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність. Форми закінчення досудового розслідування у вказаних видах провадження щодо неповнолітніх мають відмінності [10, с. 135–137], як і підсумкові рішення судового розгляду. В даному дослідженні ми ведемо мову про другий вид провадження щодо неповнолітніх (§ 2 глави 38 КПК), в якому досудове розслідування закінчується або закриттям кримінального провадження, або направленням до суду клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру (ч. 5 ст. 499 КПК); судовий розгляд завершується постановленням ухвали про застосування примусових заходів виховного характеру або про відмову в їх застосуванні (ч. 2 ст. 500 КПК, ч. 2 ст. 501 КПК). Більш докладніше вказане питання ми вже розглядали [11, с. 146–150]).

¹ В п. 13 ч. 1 ст. 3 КПК надано визначення обвинувачення в його матеріально-правовому значенні, як «твердження про вчинення певною особою діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, висунуте в порядку, встановленому цим Кодексом».

бути визначена, як «особа, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру або вирішується питання про їх застосування» (п. 10 ч. 1 ст. 3 КПК, ч. 1 ст. 506 КПК та ін.).

Якщо вирішується питання про застосування примусових заходів медичного характеру щодо особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, а після цього захворіла на психічне захворювання (п. 2 ч. 1 ст. 503 КПК), то тут ситуація відрізняється від вище розглянутої. Особа має статус підозрюваної (якщо наявність психічного розладу було виявлено під час досудового розслідування) або обвинуваченої (якщо психічний розлад було встановлено в суді, до якого надійшов обвинувальний акт). Така особа внаслідок психічного розладу втрачає кримінальну процесуальну дієздатність, тому провадження щодо неї **не може бути вирішене по суті**, а оскільки ця особа є суспільно небезпечною внаслідок психічного розладу та вчинення нею кримінального правопорушення (маємо на увазі, що особа обвинувачується у вчиненні правопорушення), то до неї можуть бути застосовані примусові заходи медичного характеру до її одужання. Вважаємо, що, у розглядуваній ситуації, такі заходи мають характер (правову природу) заходів забезпечення кримінального провадження. Питання про винуватість особи, про вчинення нею конкретного правопорушення буде вирішувати суд, який розглядатиме таке кримінальне провадження по суті після одужання особи (ч. 2 ст. 515 КПК).

В юридичній літературі [5, с. 41–42; 15, с. 127] вже зверталась увага на необхідність врегулювання в КПК меж судового розгляду за колом осіб у кримінальних провадженнях щодо застосування примусових заходів медичного та виховного характеру. Доцільним вбачається внесення доповнень до ст. 337 КПК наступним положенням: «У кримінальних провадженнях щодо застосування примусових заходів медичного або виховного характеру судовий розгляд проводиться лише стосовно особи, щодо якої вирішується питання про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру».

Такий підхід узгоджено, зокрема, з положеннями ч. 1 ст. 21 КПК: «Кожному гарантується право на справедливий розгляд та вирішення справи <...>», п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та практикою ЄСПЛ.

Так (*по-перше*), основним принципом, який регулює застосування статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., є справедливість (справа «Грегачевич проти Хорватії» (Gregachević v. Croatia) [16, § 49] та ін.). Однак складові справедливого судового розгляду не можуть бути предметом єдиного незмінного правила та повинні залежати від обставин конкретної справи (справа «Ібрагім та інші проти Сполученого Королівства» (Ibrahim and Others v. The United Kingdom) [ВП] [17, § 250] та ін.). Отже, вимоги справедливого судового розгляду мають бути забезпечені в кримінальних провадженнях, які проводяться як в загальному, так і в особливих порядках. Не тільки обвинувачений, але й особа, стосовно якою вирішується питання про застосування примусових заходів виховного чи медичного характеру мають право на справедливий суд.

По-друге, в практиці ЄСПЛ тлумачення поняття «кримінальне обвинувачення» має «автономне» значення, не залежить від законодавчого закріплення визначення обвинувачення, врегулювання його видів (форм), що застосовується у внутрішньо-правових системах Держав-учасниць (справа «Адольф проти Австрії» (Adolf v. Austria) [18, § 30] та ін.). ЄСПЛ розглядає кримінальне обвинувачення як універсальне поняття, яке є наслідком будь-яких діянь протиправного характеру; не пов'язує обвинувачення із обвинувальним актом, який складає слідчий (дізнавач, прокурор) по закінченню досудового розслідування. Для визначення кримінального обвинувачення

ЄСПЛ застосовує три послідовні критерії: 1) критерій національного права, 2) критерій кола адресатів, 3) критерій форми і тяжкості правових наслідків для адресата [19]. Наявність вказаних критеріїв спостерігаються у кримінальних провадженнях щодо застосування примусових заходів виховного та медичного характеру.

Далі. За чинним КПК України судовий розгляд кримінальної справи може бути проведено стосовно як фізичної особи, так і **юридичної особи** (щодо якої вирішується питання про застосування заходів кримінально-правового характеру). Проведення судового розгляду щодо юридичної особи стало можливим після прийняття та введення в дію Закону України № 314-VII від 23.05.2013 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом в'язового режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб» [20]. Із введенням в дію цього Закону Загальна частина КК була доповнена розділом XIV-І «Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб» (тобто новим інститутом кримінального права). Оскільки кримінальне судочинство покликане забезпечити можливість правильного застосування норм матеріального права (в першу чергу – норм кримінального права), то цілком доречно вести мову про такий інститут кримінального процесуального права, як застосування заходів кримінально-правового характеру (що можна також розглядати як вид провадження щодо юридичної особи). З аналізу положень ст. 96-3 КК вбачається, що суб'єктом кримінального правопорушення є уповноважена особа юридичної особи (тобто фізична особа). Щодо вказаної фізичної особи вирішується питання про притягнення до кримінальної відповідальності, а щодо юридичної особи – про застосування заходів кримінально-правового характеру. До юридичних осіб судом можуть бути застосовані такі заходи кримінально-правового характеру: 1) штраф; 2) конфіскація майна; 3) ліквідація (ст. 96-6 КК). Провадження стосовно юридичної особи здійснюється одночасно з кримінальним провадженням, у якому обвинувачений (підозрюваний) є уповноваженою особою юридичної особи. В обвинувальному акті зазначаються підстави застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичної особи, які прокурор вважає встановленими (п. 7-1 ч. 2 ст. 291 КПК).

Цілком логічно поставити питання: чи є юридична особа, щодо якої вирішується питання про застосування заходів кримінально-правового характеру, учасником кримінального провадження?

На жаль, відповідь на це питання в КПК не врегульована. Зазначена юридична особа не вказана, ані як сторона кримінального провадження (п. 19 ч. 1 ст. 3 КПК), ані як учасник кримінального провадження (п. 25 ч. 1 ст. 3 КПК), ані як учасник судового провадження (п. 26 ч. 1 ст. 3 КПК). Проте представника юридичної особи вказано учасником кримінального провадження (п. 25 ч. 1 ст. 3 КПК, § 5 глави 3 КПК) та учасником судового провадження (п. 26 ч. 1 ст. 3 КПК).

На наш погляд, розглядувана юридична особа не є суб'єктом кримінального правопорушення, проте є **учасником кримінального провадження** (в т. ч. учасником судового провадження). Аргументи щодо такої позиції наступні: саме щодо юридичної особи починається та здійснюється кримінальне провадження (ч. 8 ст. 214 КПК, ч. 2 ст. 337, ст. 339 КПК), вирішується питання про застосування заходів кримінально-правового характеру [5, с. 42–43]; саме юридична особа має процесуальні інтереси (а от свої процесуальні інтереси реалізує через представника). Крім того, Верховний Суд у постанові від 22 березня 2021 р. у справі № 760/120/18 (провадження № 51-1578кмп19) розглядає юридичну особу як учасника кримінального провадження. Так, у вказаній постанові зазначено: «Судове рішення, постановлене сто-

совно юридичної особи, яка є учасником судового провадження, за скаргною (заявою) її представника, може бути оскаржене до суду вищої інстанції іншим представником цієї юридичної особи» [21]. Отже, доречним буде внести відповідні доповнення до п. 25 та п. 26 ст. 3 КПК, а також до п. 19 ч. 1 ст. 3 КПК, зазначивши як учасника кримінального провадження з боку сторони захисту юридичну особу, щодо якої вирішується питання про застосування заходів кримінально-правового характеру.

Висновки. Системний аналіз положень КПК України 2012 р. дозволяє дійти висновку, що в залежності від виду порядку кримінального провадження судовий розгляд кримінальної справи може проводитись щодо наступного кола осіб: **а)** обвинуваченого; **б)** особи, стосовно якої вирішується питання про застосування примусових заходів виховного характеру; **в)** особи, стосовно якої вирішується питання про застосування примусових заходів медичного характеру (в тому числі, яка може мати статус як підозрюваного, так і обвинуваченого); **г)** юридичної особи, стосовно якої вирішується питання про застосування примусових заходів кримінально-правового характеру.

В ч. 1 ст. 337 КПК межі судового розгляду за колом осіб визначені лише стосовно обвинуваченого. У кримі-

нальних провадженнях щодо застосування примусових заходів медичного або виховного характеру межі судового розгляду не врегульовано. Вбачається доцільним внести доповнення до ч. 1 ст. 337 КПК, зазначивши, що «у кримінальних провадженнях щодо застосування примусових заходів медичного або виховного характеру судовий розгляд проводиться лише стосовно особи, щодо якої вирішується питання про застосування відповідних примусових заходів».

За чинним КПК судовий розгляд може бути проведено стосовно як фізичної особи, так юридичної особи. На наш погляд, юридична особа є учасником кримінального провадження (в т. ч. учасником судового провадження) з боку сторони захисту, оскільки саме щодо юридичної особи починається та здійснюється кримінальне провадження (ч. 8 ст. 214 КПК, ч. 2 ст. 337, ст. 339 КПК), вирішується питання про застосування заходів кримінально-правового характеру; саме юридична особа має процесуальні інтереси. Доречним буде внести відповідні доповнення до п.п. 19, 25 та 26 ч. 1 ст. 3 КПК, зазначивши як учасника кримінального провадження з боку сторони захисту юридичну особу, щодо якої вирішується питання про застосування заходів кримінально-правового характеру.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 23.06.2022).
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws> (дата звернення: 23.06.2021).
3. Національна стратегія у сфері прав людини. Затверджена Указом Президента України від 24 березня 2021 року № 119/202 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119/2021#Text>
4. Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки. Затверджена Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text>
5. Гуртієва Л. Н. Определение пределов судебного разбирательства по кругу лиц в УПК Украины 2012 года. *Очерки новейшей камералистики*. № 4. 2016. С. 40–43.
6. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, прийнята Радою Європи 04.11.1950 р. / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
7. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 23.06.2022).
8. Корецька В. В. Межі судового розгляду. *Наше право*. № 3. 2020. С. 99–104.
9. Скільський І. І. Поняття та зміст меж судового розгляду. *Правова держава*. № 16. 2013. С. 227–231.
10. Лукашкіна Т. В., Гуртієва Л. М. Деякі проблемні питання законодавчого регулювання кримінального провадження щодо неповнолітніх (у світлі дії принципу правової визначеності). *Науковий вісник МГУ. Серія «Юриспруденція»*. № 37. 2019. С. 134–138.
11. Gurtieva L., Stepanenko A. Ruling on Enforcement of Compulsory Measures of Educational Character: Cases, Grounds of Adoption and Standard of Proof. *Advances in Economics, Business and Management Research*, volume 170. Proceedings of the International Conference on Economics, Law and Education Research (ELER 2021). 2021. Published by Atlantis Press B. V. P. 146–151. URL: <https://www.atlantis-press.com/article/125954394.pdf>
12. Ухвала Овідіопольського районного суду Одеської області від 22 липня 2020 року (справа № 509/1614/20). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90547980>
13. Ухвала Київського районного суду м. Одеси від 15 червня 2020 року (справа № 947/11662/20). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/8980544>
14. Ухвала Біляївського районного суду Одеської області від 26 грудня 2019 року (справа № 496/4983/19). URL: <https://opendatobot.ua/court/86680227-986853d391cf3cf25ead2bdf4cf49a5>
15. Лукашкіна Т. В. Пределы судебного разбирательства. *Актуальні проблеми держави і права* : зб. наук. праць. Вип. 27 / Редкол.: С. В. Ківалов та ін; відп. за вип. Ю. М. Оборотов. Одеса : Юрид. літ. 2006. С. 125–133.
16. Case of Gregačević v. Croatia (Application no. 58331/09): Judgment of the European Court of Human Rights, Strasbourg, 10 July 2012. European court of human rights : website. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112090>
17. Case of Ibrahim and Others v. The United Kingdom (Applications nos. 50541/08, 50571/08, 50573/08 and 40351/09): Judgment of the European Court of Human Rights, Strasbourg, 13 September 2016. European court of human rights : website. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-166680>
18. Case of Adolf v. Austria (Application no. 8269/78): Judgment of the European Court of Human Rights, Strasbourg, 26 March 1982. European court of human rights : website. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57417>
19. Соловійов О. В. Кримінальне обвинувачення у справах публічно-правового характеру (практика Європейського Суду з прав людини). URL: https://minjust.gov.ua/m/str_3302
20. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб : Закон України від 23.05.2013 р. № 314-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 12, ст. 183. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-18#Text>
21. Постанова Верховного Суду від 22 березня 2021 року у справі № 760/120/18 (провадження № 51-1578кмп19). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95905193>